

ZAKLJUČCI

Naučni odbor Naučnoga savjetovanja „Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnosti naroda Bosne i Hercegovine u obrazovnom sistemu u Bosni i Hercegovini“, u čijem je radu sudjelovalo tridesetak naučnika i stručnjaka iz oblasti lingvističke i književne bosnistike, kroatistike i srbistike te metodike nastave, nakon razmatranja pitanja koja se tiču nastavnoga predmeta čiji se sadržaj temelji na izučavanju bosanskoga, hrvatskoga i srpskog jezika i književnosti naroda Bosne i Hercegovine u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini usvojio je zaključke koje predaje naučnoj i stručnoj zajednici, nadležnim organima zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini, odgojnim i obrazovnim ustanovama i javnosti:

1. Nastavni predmet u nastavnim planovima i programima. – U nastavnim planovima i programima za osnovne i srednje škole u Bosni i Hercegovini potrebno je formirati jedan nastavni predmet pod nazivom: „Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost“. Taj zbirni naziv može se koristiti isključivo u nastavnim planovima i programima; on se ne može koristiti u pedagoškoj dokumentaciji niti u javnim ispravama koje se tiču bilo kojeg učenika pojedinačno.

2. Nastavni planovi i programi. – Za nastavni predmet „Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost“ potrebno je sačiniti jedan nastavni plan i program koji će za osnovnu školu biti jedinstven, a za srednje škole prilagođen karakteru srednje škole (gimnazije, stručne škole i sl.). U nastavnom programu bit će predstavljen cijeli sadržaj spomenutoga nastavnog predmeta. Nastavni program sastojat će se od sadržaja koji su isti ili podudarni bez obzira na to koji je jezik (bosanski, hrvatski ili srpski) predmet proučavanja (npr. fonološka, gramatička i semantička struktura, zajedničke odrednice unutarnje i vanjske povijesti, međusobna prožimanja i preplitanja u kulturno-povijesnom kontekstu Bosne i Hercegovine itd.). U oblasti književnosti, konkretnije podoblasti književnosti naroda Bosne i Hercegovine, isti zajednički sadržaj nastavnoga programa činit će svi podudarni, slični, zajednički i drugi usko povezani književnopovijesni i kulturnopovijesni procesi i pojave u književnom stvaranju naroda Bosne i Hercegovine, a naročito procesi i pojave interliterarnoga i interkulturalnog karaktera i drugi integrirajući aspekti, uz opća književnohistorijska i književnoteorijska pitanja te pitanja iz okvira drugih južnoslavenskih književnosti i svjetske književnosti. Osim zajedničkih u nastavnome programu bit će zastupljeni i posebni sadržaji koji

su različiti i specifični za svaki od navedena tri jezika (npr. pravogovorna, pravopisna, tvorbeno, leksička i stilsko norma, pojave koje se tiču historije jezika i specifičnosti u procesima standardizacije, odnos standarda prema dijalektima /tzv. zavičajnim idiomima/, kontakti s drugim jezicima i dr.), kao i za svaku od književnosti i književnih tradicija naroda Bosne i Hercegovine (npr. književnopovijesne i kulturnopovijesne specifičnosti, odnosno osobenosti književnopovijesnog postojanja i razvoja pojedinih sastavnica bosanskohercegovačke i južnoslavenske interliterarne i interkulturalne zajednice i dr.). Uz te posebne sadržaje u nastavnom programu moraju stajati posebne oznake (npr. „Bosanski jezik – posebni nastavni sadržaj“, ili „Hrvatska književnost – posebni nastavni sadržaj“). Nastavne planove i programe u cjelini treba sačiniti uzimajući u obzir savremene naučne spoznaje, a naročito poštujući potvrđene i općenito prihvaćene pedagoške, didaktičke i metodičke principe te ishode učenja.

3. Naziv nastavnoga predmeta u pedagoškoj dokumentaciji i javnim ispravama.

– Učenici (odnosno njihovi roditelji ili staratelji u njihovo ime) na početku školovanja prema svome maternjem jeziku biraju naziv nastavnoga predmeta koji će se koristiti u nastavnom procesu, pedagoškoj dokumentaciji te javnim ispravama (odjeljenskoj knjizi, matičnoj evidenciji, elektronskom dnevniku, svjedodžbama, đачkim knjižicama i dr.), a to može biti isključivo jedan od sljedećih triju naziva: (1) „Bosanski jezik i književnost“, ili (2) „Hrvatski jezik i književnost“, ili (3) „Srpski jezik i književnost“, bez mogućnosti njihova kombiniranja. Ako postoji objektivna potreba, mogu se koristiti sljedeće skraćenice: „BJK“, „HJK“ i „SJK“, također bez mogućnosti njihova kombiniranja. Samo jedan od spomenutih triju naziva nastavnoga predmeta koristi se u pedagoškoj dokumentaciji i javnim ispravama koje se tiču svakog učenika ponaosob, i to: u dijelu odjeljenske knjige „Imenik učenika“ gdje se navode nazivi nastavnih predmeta (u postojećim odjeljenskim knjigama potrebno je uz ime svakog učenika uvrstiti rubrike s nazivima predmeta), u elektronskom dnevniku u rubrici s nazivom predmeta uz ime pojedinog učenika, u svjedodžbama, đачkim knjižicama i dr. Samo jedan od triju spomenutih naziva također se koristi u ostaloj pedagoškoj dokumentaciji koja se tiče cijele nastavne grupe ili odjeljenja (npr. u odjeljenskoj knjizi i dr. sličnoj dokumentaciji gdje se upisuje sadržaj nastavnog časa) ako su se svi učenici koji ju čine prema svome maternjem jeziku izjasnili samo za jedan naziv. No ako se svi učenici koji čine nastavnu grupu ili odjeljenje od moguća tri nisu izjasnili za isti, nego za različite nazive predmeta, u tom se slučaju upisuje više naziva, prema izjašnjenju učenika (ako je

izjašnjenje za dva naziva, onda npr. „Bosanski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost“, odnosno prema potrebi skraćenicama „BJK i SJK“).

4. Nastavna obaveza učenika. – Nakon izbora naziva nastavnog predmeta prema vlastitome maternjem jeziku svaki učenik za nastavnu obavezu (tj. nastavno gradivo koje je dužan savladati) ima dva nivoa sadržaja iz nastavnog programa: (1) sadržaje koji su isti bez obzira na to koji je jezik (bosanski, hrvatski ili srpski) izabran i (2) sadržaje koji su u nastavnome programu (na način objašnjen u tački 2) označeni kao pripadajući isključivo pojedinom jeziku (bosanskome, hrvatskome ili srpskome) i pojedinoj književnosti naroda Bosne i Hercegovine. To znači da će npr. učenici koji se opredijele za „Bosanski jezik i književnost“ biti dužni savladati i gradivo iz nastavnoga programa koje nije posebno označeno (tj. koje je zajedničko) i gradivo koje je označeno kao „Bosanski jezik – posebni nastavni sadržaj“, ali neće biti dužni savladati gradivo koje je označeno kao „Hrvatski jezik – posebni nastavni sadržaj“ ili kao „Srpski jezik – posebni nastavni sadržaj“. Jednako tako učenici biraju i jedan od posebnih nastavnih sadržaja iz oblasti književnosti naroda BiH koji onda ulazi u njihovu nastavnu obavezu iz književnosti.

5. Udžbenici i priručnici. – Udžbenici i priručnici iz oblasti jezika trebaju biti posebni za svaki jezik. Neophodno je dakle sačiniti udžbenike i priručnike za bosanski jezik, udžbenike i priručnike za hrvatski jezik te udžbenike i priručnike za srpski jezik za osnovnu i srednju školu. Kako udžbenici proizlaze iz nastavnih programa, i njihovi sadržaji trebaju biti isti u mjeri koliko god to zahtijevaju nastavni programi, a razlikovati se samo u dijelovima koji su u nastavnim programima označeni kao posebni i specifični za pojedine jezike. Udžbenici i priručnici iz oblasti književnosti trebaju biti zajednički za sve učenike i nositi neutralne naslove. U njima će biti zastupljeni svi sadržaji iz nastavnoga programa koji se tiču književnosti, s tim da će sadržaji koji su u nastavnom programu označeni kao posebni i specifični jednako biti označeni i u udžbenicima i priručnicima. Udžbenici za niže razrede osnovne škole u kojima su objedinjeni sadržaji iz oblasti jezika i književnosti mogu biti zajednički za sve učenike, s tim da nose neutralne nazive te da eventualne razlike i specifičnosti (uključujući i imenovanje jezika) u skladu s nastavnim planom i programom budu na primjeren način označene. Udžbenici iz jezika bit će napisani standardnim varijetetom toga jezika (npr. udžbenik iz Bosanskoga jezika bosanskim standardnim jezikom), a prema potrebi i u skladu s nastavnim planom i programom i jednim ili obama pismima (tj. latinicom ili ćirilicom). Udžbenici iz književnosti i udžbenici za niže razrede osnovne škole prema potrebi bit će napisani jednim, dvama ili trima standardnim

jezicima (bosanskim, hrvatskim i srpskim) i jednim ili oboma pismima. Neophodno je da sve udžbenike i priručnike za pojedini razred izradi jedan tim stručnjaka za sva tri jezika i sve tri književnosti naroda Bosne i Hercegovine te svjetsku književnost. Također je neophodno da samo jedan tako izrađen udžbenik ili priručnik bude odobren za upotrebu u školama koje potpadaju pod nadležnost jednog ministarstva obrazovanja u skladu sa zakonom.

6. Organizacija i izvođenje nastave. — Nastava se iz nastavnoga predmeta "Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost", odnosno njegovih nužnih izvedbenih varijanata „Bosanski jezik i književnost“, „Hrvatski jezik i književnost“ i „Srpski jezik i književnost“ izvodi zajednički za sve učenike u jednoj nastavnoj grupi, odnosno odjeljenju. Ako su svi učenici prema svome maternjem jeziku birali samo jednu od izvedbenih varijanata (npr. „Bosanski jezik i književnost“), onda nastavnik od sadržaja koji su u nastavnome programu označeni kao posebni i specifični uključuje i obrađuje samo one koji pripadaju toj izvedbenoj varijanti (npr. „Bosanski jezik i književnost“). Ako u nastavnoj grupi (odjeljenju) ima učenika koji su se izjasnili za različite izvedbene varijante (npr. „Bosanski jezik i književnost“ i „Srpski jezik i književnost“), nastavnik je od posebnih i specifičnih sadržaja iz nastavnoga programa dužan obraditi one koji se tiču više takvih izvedbenih varijanata. Nastavnik će prema nastavnoj obavezi zahtijevati od svakog učenika da se pravilno koristi standardnim varijetatom svoga maternjeg jezika. S druge strane, nastavnik će se u nastavnom procesu koristiti standardnim jezikom (bosanskim, hrvatskim ili srpskim ljekavskoga izgovora) u skladu s vlastitim opredjeljenjem i principima jezičke tolerancije.

7. Dodatno stručno usavršavanje nastavnika. — Nastava iz predmeta "Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost" i njegovih nužnih izvedbenih varijanata „Bosanski jezik i književnost“, „Hrvatski jezik i književnost“ i „Srpski jezik i književnost“ u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini zahtijeva bolje stručne kompetencije i općenito viši stupanj angažmana nastavnika. Zato je neophodno da predmetni nastavnici pohađaju dodatnu obuku koja će ih osposobiti za složenije didaktičko-metodičke zadatke od onih na koje su u svojoj dosadašnjoj praksi navikli.

Naučni odbor nastavit će svoje djelovanje na provedbi usvojenih zaključaka te rješavanju svih pitanja koja proisteknu iz toga. Naučni odbor jedini daje tumačenja ovih zaključaka.

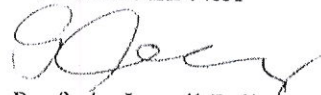
Naučni odbor smatra da je za provedbu usvojenih zaključaka potrebno vrijeme od dvije do tri godine. Dok taj proces ne bude završen, pozivaju se svi nadležni organi, institucije i tijela u oblasti odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini da u rješavanju pitanja koja se tiču nastavnoga predmeta u osnovnim i srednjim školama čiji se sadržaj temelji na proučavanju bosanskoga, hrvatskoga i srpskog jezika i književnosti naroda Bosne i Hercegovine postupaju u duhu ovdje iznesenih zaključaka.

Pozivamo sve u Bosni i Hercegovini, a posebno organe vlasti te odgojne i obrazovne ustanove, da osiguraju, poštuju i unapređuju jezička prava svih građana i naroda Bosne i Hercegovine te da zagovaraju i šire jezičku i svaku drugu toleranciju.

U Sarajevu, 6. aprila 2019. godine

U IME NAUČNOGA ODBORA

PREDSJEDNIK



Prof. dr. Ismail Palić